

TAMAMIYLE LÜZUMSUZ BİR MEŞGALE: CİDDİ ARAŞTIRMACI OLMAK

Bu yazı, başlığından da belli olacağı üzere, bir hayal kırıklığının dile getirilişidir. Bu hayal kırıklığının nedenlerini temellendirmek için de yedi örnek vaka incelenecektir.

Örnek Vaka 1 - 2001 yılının Mayıs ayında yayınlanan *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları* kitabımın içinde yer alan "Manisa Moris Şinasi Hastanesi'nin Tarihçesi" başlıklı makalede 15 yaşında önce İskenderiye'ye, oradan da New York'a göç eden Manisa doğumlu Moris Şinasi'nin Amerika'da nasıl milyoner olduğunun öyküsü ile doğduğu şehire karşı vefa borcunu ödemek üzere bir çocuk hastanesi inşa edilmesi kaydı şartıyla vasiyet ettiği bir milyon dolarlık bağışla Manisa'da inşa edilen ve adını taşıyan hastanenin tarihçesi anlatılıyordu. Kitabımın yayınlanmasından sonra bu makalenin kısaltılmış bir halini *Popüler Tarih* dergisinde yayınladım.¹ Moris Şinasi Çocuk Hastanesi'nin tarihçesi yayınlandığı tarihten iki yıl sonra, 2003 yılının Kasım - Aralık aylarında, iki sayfalık anonim bir metin halinde siber âlemde dolaşmaya başladı. Bu anonim metnin temel aldığı kaynaklar belli değildi. İhtiva ettiği bilgilerin önemli bir kısmı yanlıştı. Örneğin Moris Şinasi için "bir Yahudi olan arkadaşı Philip'i de ortak alarak kurduğu şirket Philip Morris tütün kırıllığının kuruluşuna kadar uzandı" gibi gerçekte hiç ilgisi olmayan bir beyan mevcuttu. Metnin sonunda da "bu yazı, 15 Kasım 2003 günü İstanbul'da kanlı sinagog eylemlerinde ölenlerin anısına ithaf olunmuştur" ibaresi yer alıyordu. Kısa bir araştırmadan sonra söz konusu metnin, Philip Morris yanlışlığı dahil olmak üzere, Manisa Sağlık Müdürlüğü'nün web sayfasında yer alan "Bir Kurumumuz Moris Şinasi Hastanesi" başlıklı metinden kısmen intihal edildiğini fark ettim.² Bu yazının siber âlemde dolaşmasından bir süre sonra *Hürriyet* gazetesinin 18 Aralık 2003 tarihli nüshasının *Seyahat* ekinde Reyhan Tuvi imzalı bir sütunluk yazıda Moris Şinasi ve adını taşıyan hastanenin öyküsü yer aldı.³ Bu yazıda da hiçbir kaynak belirtmemişti. Reyhan Tuvi'nin yazısından onbeş gün sonra *Yeni Asır* ve *Sabah* gazetelerinde yayınlanan yarım sayfalık bir haberde gene Moris Şinasi ve adını taşıyan hastanenin

¹ Rifat N. Bali, "Manisalı Moris Şinasi", *Popüler Tarih*, Haziran 2001, Sayı 13, s. 68-71.

² <http://www.manisa.saglik.gov.tr/> Bugün artık bu metin web sayfasında yer almamakta.

³ Reyhan Tuvi, "70 yıl önce yerine getirilen vasiyet", *Hürriyet Seyahat*, 18 Aralık 2003. Yazının yayınlandığı tarihte ikazda bulunmam üzerine Reyhan Tuvi 2005 yılında yayınladığı *Ege* gezi kitabında gerekli düzeltmelerde bulunma nezaketini gösterdi.

öyküsü yer alıyordu.⁴ Bu haberde de herhangi bir kaynak belirtilmemişti. Bu iki yazıyı okuduktan sonra (a) "neden aniden basında bir "Moris Şinasi" merakı doğdu??" ve (b) yazılarda neden kaynak belirtilmedi?" suallerine cevap bulabilmek için Reyhan Tuvi ve *Yeni Asır* gazetesi muhabiriyle irtibata geçtim.

Soruyu Reyhan Tuvi'ye yönelttiğimde kaynağının 35 yıllık Manisalı bir rehberin şifahen iletmiş olduğu bilgileri öğrendim. *Sabah* ve *Yeni Asır* gazetelerinin muhabirini aradığımda ise aldığım cevap şöyleydi. Muhabirin Moris Şinasi Çocuk Hastanesi'nin öyküsünü yazmasının sebebi siber âlemde dolaşan metin üzerine Yazı İşleri'nin kendisinden bu konuda bir haber yapmasını istemesiydi. Yazı İşleri özellikle Şinasi'nin Philip Morris sigara fabrikasının kurucusu olduğu (!) kısmının hikâyede yer almasında ısrar etmişti ancak muhabir bu konuda kaynak bulmadığından yazısında buna yer vermemişti. Muhabir yazısını hazırlama aşamasında Moris Şinasi Çocuk Hastanesi'ni ziyaret etmiş, konuştuğu yetkililer muhabire geçmişte kendisini araştırmacı olarak tanıtan bir şahsın hastanenin tarihçesini yazacağı bahanesiyle hastanenin kuruluşuyla ilgili arşiv belgelerini ödünç aldığını ve bir daha da geri getirmediğini de üzüntüyle bildirmiş, 1988 yılında *Şalom* gazetesinde yayınlanan hastaneyle ilgili bir makaleyi göstermiş, muhabir de bu yazıyı kaynak göstermeden haberinde kullanmıştı.⁵

Örnek Vaka 2 – 2004 yılının Ocak ayında yayınlanan *Devlet'in Yahudileri ve 'Öteki' Yahudi* kitabımda yer alan "Urfa Yahudileri ve Bir Ailenin Katli" başlıklı makalem 1947 yılında Urfa'da yaşanan ve yedi kişilik bir ailenin katli ile sonuçlanan faili meçhul bir cinayeti anlatmaktaydı. Bu tarihten tam bir yıl sonra, 2005 yılının Ocak ayında *Cumhuriyet* gazetesi Yurt Haberleri Servisi Şefi Mehmet Faraç aynı konuyu işleyen *Son Gavur* başlığını taşıyan "belgesel roman"ını yayınladı. Romanın yayınlanmasına paralel olarak meslektaş dayanışmasının bir örneği görüldü. Önce *Tempo*,⁶ daha sonra *Aktüel* dergileri⁷ ve *Sabah* gazetesi⁸ romanı geniş bir şekilde tanıttı. *Cumhuriyet* gazetesindeki meslektaşları Mehmet Faraç'ın romanından sitayişkâr

⁴ Nihal Aşkın – Fahrettin Dokak, "Manisa Sevdalısı Moris Schinasi", *Sabah*, 1 Ocak 2004.

⁵ Naim Güleriyüz, "Moris Şinasi Çocuk Hastanesi", *Şalom*, 20 Ocak 1988.

⁶ Enis Tayman, "Urfalı 7 Yahudi'yi Kim Öldürdü?", *Tempo*, Sayı 892, 12-18 Ocak 2005, s. 26-28.

⁷ Ayşe Koç, "Gâvur Ölümleri", *Aktüel*, 26 Ocak – 1 Şubat 2005, Sayı 40, s.82.

⁸ Fikret Eser, "7 Yahudi'nin 58. yıl meçhul kalan katledilme öyküsü", *Sabah Pazar*, 16 Ocak 2005.

şekilde söz ettiler.⁹ Hem *Tempo*, hem de *Sabah* muhabiri yazılarında bu olayın 58 yıl meçhul kaldığı ve ilk kez Mehmet Faraç'ın kitabıyla gün ışığına çıktığını vurguladı.¹⁰ *Hürriyet* gazetesi muhabiri Şermin Sarıbaş'ın hazırladığı haber ise bilimsel bir araştırmayı dikkate almadan yapılan gazeteciliğin güzel bir örneğiydi.¹¹

Örnek Vaka 3 - *Toplumsal Tarih* dergisi ile *Radikal İki*'de yayınlanan yazılarıyla tanınan Ayşe Hür'ün değişik tarihlerde *Radikal İki*'de yayınladığı üç yazısı kimi gazeteci ve fikir erbabının kaynak zikretmeyi son derece lüzumsuz bir meşgale olarak addetmelerinin ve intihali meşrulaştırmalarının mükemmel örnekleridir.¹² Ayşe Hür yazılarının birinde Tek Parti döneminde Yahudilerin maruz kaldıkları ayrımcı olayları ardı ardına sıralarken bu olayları zikreden birçok araştırmayı kaynak olarak göstermeyi tercih etmedi.¹³ Daha sonra kendisine özel olarak yolladığım bir elektronik postada kaynak göstermemenin akademik teamüllere ve nezaket kurallarına pek uymadığını belirttiğimde aldığım cevap şuydu:¹⁴

Yazdıklarımın hepsi gazetelerde de yer alan "olgu"lardı. Trakya olaylarını 35 yıl önce Edirne'de yaşarken öğrenmiştim. Bu konuda Zafer Toprak,¹⁵ Halûk Karabatak,¹⁶ Avner Levi,¹⁷ Ayhan Aktar¹⁸ ve elbette sizin değerli yazılarınızı¹⁹ okudum ama onlardan bir bilgi alıntılımadım. [Dr. Abravaya] Marmaralı olayını internette okumuştum.²⁰ *Struma*'yı annemden biliyordum, batığı bulan Levent Yılmaz'ın raporunu okumuştum vs. Kronoloji usulünü kimseye atıfta bulunmak zorunda kalmamak için özellikle yaptım. (Bu arada yazımda "bilim adamlarına, araştırmacılara göre..." diye başlanması

⁹ Gülşah Durak, "Yarım asırlık faili meçhul", *Cumhuriyet*, 11 Ocak 2005 / Hikmet Çetinkaya, "Son Gavur", *Cumhuriyet*, 15 Ocak 2005 / Gamze Akdemir, "Sahi 'Son Gavur' Kimdi?", *Cumhuriyet Kitap*, 27 Ocak 2005, Sayı 780, s. 14-15.

¹⁰ Daha sonra yaptığım itiraz neticesinde *Tempo* dergisi bir "düzeltme" yayımlayacaktı. Bkz. *Tempo*, 2-8 Şubat 2005.

¹¹ Şermin Sarıbaş, "Babam İsrail'e göçü reddetti", *Hürriyet*, 23 Ocak 2005.

¹² Ayşe Hür, "Yahudi düşmanlığı? Daha Neler...", *Radikal İki*, 11 Nisan 2004; Ayşe Hür "Kavgam ve Siyon Protokolleri", *Radikal İki*, 20 Mart 2005; Ayşe Hür, "Ülkenin Çektiği Dil Belası", *Radikal İki*, 30 Haziran 2005.

¹³ Ayşe Hür, "Yahudi düşmanlığı? Daha Neler...", *Radikal İki*, 11 Nisan 2004.

¹⁴ Ayşe Hür'ün 17 Nisan 2004 tarihli elektronik postası.

¹⁵ Burada atıfta bulunan yayın şudur: Zafer Toprak, "Trakya Olaylarında Hükümetin ve CHF'nin Sorumluluğu", *Toplumsal Tarih*, İstanbul, Ekim 1996, Sayı 34, s. 19-25. (RNB)

¹⁶ Burada atıfta bulunan yayın şudur: Halûk Karabatak, "Trakya Olayları ve Yahudiler", *Tarih ve Toplum*, İstanbul, Şubat 1996, Sayı 146, s. 4-16. (RNB)

¹⁷ Burada atıfta bulunan yayın şudur: Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996; Avner Levi, "1934 Trakya Yahudileri Olayı: Alınamayan Ders", *Tarih ve Toplum*, İstanbul, Temmuz 1996, Sayı 151, s. 10-17. (RNB)

¹⁸ Burada atıfta bulunan yayın şudur: Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000. (RNB)

¹⁹ Burada atıfta bulunan konu şu yayında işlenmiştir: Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri – Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 265-268. (RNB)

²⁰ Burada atıfta bulunan yayın şudur: Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri – Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 265-269. (RNB)

gereken tek bir cümle bile göremedim, kusura bakmayın.) Ama bundan böyle gazete yazısında atıf nasıl yapılmalı konusunda sağlıklı bir formül bulmak için kafa yoracağım.

Bu son söylediğimin nedeni sadece yerden tasarruf etmek değildi. Şimdi itiraf ediyorum ki, yazıda herhangi bir Yahudi yazarın adını geçirmek istemiyordum. Çünkü zaten bu haliyle bile sözlerimin kulak arkası edileceğini ya da saldırıya uğrayacağımı biliyordum, bir de “tarafgir” olduğumu, Yahudilerle ilişkide olduğumu, vs. düşündürecek işaretler koymak istemiyordum.

Ayşe Hür bir diğer yazısında²¹ *Kavgam ve Siyon Önderlerinin Protokolleri* kitaplarının Türkçe çevirilerinin kaç kere yayınladıklarını belirtirken gene kaynak gösterme zahmetine katlanmadı.²² Bunun muhtemel nedeni bir yıl önce neden kaynak belirtmediğini izah eden ve yukarıda alıntılanan cevabının şu satırlarında gizliydi:

Şimdi itiraf ediyorum ki, yazıda herhangi bir Yahudi yazarın adını geçirmek istemiyordum. Çünkü zaten bu haliyle bile sözlerimin kulak arkası edileceğini ya da saldırıya uğrayacağımı biliyordum, bir de “tarafgir” olduğumu, Yahudilerle ilişkide olduğumu, vs. düşündürecek işaretler koymak istemiyordum.

Ayşe Hür’ün bu yazısının yayınlandığı aynı günlerde ise bir başka araştırmacı, Rıdvan Akar, *Kavgam*’ın Türkiye’de kaç kere yayınladığını belirten köşe yazısında pekâlâ kaynak gösteriyordu.²³

Örnek Vaka 4 – Sabah gazetesi yazarı Erdal Şafak Pazar günkü yazılarını değişik şahsiyetlerin biyografilerini yazmaya ayırmakta.²⁴ Ancak bu yazıların özelliği faydalanılan kaynakların zikredilmemeleri. Aynı durum Pazar yazılarını tarihsel konulara ayıran *Radikal* yazarı Avni Özgürel için de geçerli. Erdal Şafak’ın tek bir yazısından vereceğim şu örnek nasıl ahlâkî bir meseleyle karşı karşıya kaldığımızı göstermek için yeterli. Erdal Şafak’ın, Selanik mebusu Emanuel Karasu’ya ayırdığı tam sayfa yazısında yer alan bazı çok özgün bilgiler, örneğin Karasu’nun Meclis-i Mebusan’da azınlıkların da Müslümanlar birlikte Osmanlı Ordusu’nda askerlik hizmeti yapmalarını teklif etmesi üzerine Yahudi toplumunun kendisini “Emmanuel Carasso se suvyo a la tribuna, i moz enkaşo una pruna” (“Emmanuel Carasso kürsüye çıktı ve

²¹ Ayşe Hür “Kavgam ve Siyon Protokolleri”, *Radikal İki*, 20 Mart 2005.

²² Bu bilgiler *Musa’nın Evlatları Cumhuriyetin Yurttaşları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001 kitabımda yer almıştır (s. 345, 329-333).

²³ Rıdvan Akar, “Rahmetli Yaşasaydı”, *Birgün*, 18 Mart 2005.

²⁴ Şafak daha sonra bu yazılarını *Şafak Portreleri*, (Merkez Kitap, İstanbul, 2006) adı altında kitaplaştırdı.

kazığı yedik”) sözleriyle anması sadece şair Roni Margulies’in bir makalesinde yer almakta.²⁵ Hal böyle iken Erdal Şafak bu bilgiyi kaynak göstermeden kullanmakta hiçbir mahzur görmedi.

Örnek Vaka 5 - TESEV'in 9-10 Aralık 2005 günleri düzenlediği azınlıklar ile ilgili uluslararası konferansta sunulan tebliğler geçtiğimiz aylarda yayınlandı.²⁶ Konferanslarda sunulan tebliğlerin yayınlanmaları sırasında geçerli olan teamül tebliğlerin dipnotlandırılarak, kaynak belirtilerek yayınlanmalarıdır. Ancak TESEV'in yayınında kimi tebliğlerde bu kurala hiç riayet edilmediği görülmekte.²⁷ Aynı durum 2001 yılında Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin düzenlediği "Modernleşme ve Çokkültürlülük" başlıklı konferansta sunulan tebliğleri içeren yayın için de geçerli.²⁸

Örnek Vaka 6 - İlk baskısı 1992 yılında Belge Yayınları tarafından yayınlanan Varlık Vergisi Kanunu'nun ayrımcı uygulaması konusundaki öncü çalışması ile tanınan 32. Gün Haber Programı Genel Yayın Yönetmeni ve İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Rıdvan Akar'ın klasikleşmiş bu eserinin yeni bir baskısı Nisan ayında bu kez Mephisto Yayınları tarafından yayınlandı. Bu son baskı ile bir önceki baskılar arasında mevcut olan tek fark kapak tasarımı idi. Bu da aynı kitabın yeni bir baskısının bir başka yayınevi tarafından yayınlandığından son derece doğaldı. Ancak ilginç olan kapak tasarımında kullanılan ve kitabın künyesinde ne kaynağı belirtilen, ne de herhangi bir açıklamaya yer verilen iki fotoğraftı. Her iki fotoğrafta erkek kafileleri yer alıyordu. Aynen Varlık Vergisi Kanunu ile kendilerine tahakkuk edilen vergileri ödeyemeyen ve kanun gereği borçlarını çalışarak ödemek üzere Aşkale'ye gönderilmek üzere Haydarpaşa Tren İstasyonu'nda veya Sirkeci'de bekleyen gayri Müslim erkeklerden oluşan kafile fotoğrafları gibi. Ancak kaynakları belirtilmeyen bu iki fotoğrafın Aşkale'ye gönderilmek üzere bekleyenlerle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. İlk fotoğraf İzmir'in Yunan işgalinden kurtuluşundan sonra Türk Ordusu'nun 17 ilâ 45 yaşları arasındaki İzmirli Rum erkekleri tehcir etmeye karar vermesi üzerine

²⁵ Roni Margulies, “Emanuel Karasu Biyografisine Bir Başlangıç”, *Toplumsal Tarih*, Eylül 1995, Sayı 21, s. 24-29.

²⁶ *Türkiye'de Azınlık Hakları Sorunu: Vatandaşlık ve Demokrasi Eksenli Bir Yaklaşım*, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006.

²⁷ Örneğin Roni Margulies, Mihail Vasilyadis, Rıdvan Akar'ın tebliğleri gibi.

göz altına aldığı Rum erkek kafilesiydi ve 1922 yılına aitti.²⁹ Diğer fotoğraf ise Ermeni Tehciri konusunda düzenlenen bir konferansın tebliğlerini içeren kitabın³⁰ kapağında kullanılan, orijinali Historische Institut der Deutsche Bank AG (Deutsche Bank Tarih Enstitüsü) arşivinde bulunan ve de internette de gerekli izahatı ile birlikte yer alan bir fotoğraftı.³¹ Aynı fotoğraf Fatih Gencer'in *Amerikan Yakın Doğu Yardım Komitesi Ermeni Soykırım Tezinin Oluşum Sürecinde*, (Alternatif Düşünce Yayınları, İstanbul, 2006) ve Donald E. Miller ve Lorna Touryan Miller'in *Tanıkların Dilinden Ermeni Soykırım*, (Peri Yayınları, İstanbul, 2006) kitap çevirisinin kapaklarında da kullanıldı. Söz konusu fotoğraf için kitapta verilen izahat şöyle:³²

Anadolu Demiryolu Kumpanyası İkinci Başkanı Franz Günther, bu fotoğrafı 1915 yılı Ekim ayı ortalarında Ermenilerin tren ile tehcir edildiklerine dair Berlin-Bağdat Demiryolu'nu finanse eden Deutsche Bank'a yazmış olduğu bir rapora eklemiştir. Franz Günther 17 Ağustos tarihinde de zaten "Ermenilerin kökünün [...] tamamen kurutulmasına" ilişkin bilgi vermiş ve Doğu eyaletlerinin "Ermenilerden arındırılmış olduğunu" yazmıştır.

Örnek Vaka 7 - Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk dergisinin Mart 2006 tarihli sayısının kapağında kullanılan ve iki Türk askerinin yer aldığı fotoğraf için dergi "Çanakkale savaşlarında vatani savunan iki Mehmetçik" açıklaması yazmış ancak kaynak belirtmemiştir.³³ Söz konusu fotoğraf Bülent Yılmaz'ın bu yılın başında yayınladığı *The Air War Çanakkale Hava Savaşları* (Milsoft, Ankara, 2006) kitabında ilk kez yer almıştı. *Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk* dergisi bunu bildiği halde kaynağını belirtmek veya izin almak gibi bir külfete katlanmamıştı.³⁴

Sonuç Yerine

Bu yazıda gözlemlenen yedi ayrı örnek vakadan alınabilecek birkaç ders var:

²⁸ *Modernleşme ve Çokkültürlülük*, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul, 2001.

²⁹ Melville Chater, "History's Greatest Trek", *The National Geographic Magazine*, Kasım 1925, Cilt XLVIII, sayı 5, s. 533-590.

³⁰ Hans-Lukas Kieser, Dominik J. Schaller, (Derl.), *The Armenian Genocide and the Shoah*, Chronos Verlag, Zürih, 2002.

³¹ Bu fotoğraf şu web sayfasında yer almakta: Hans-Lukas Kieser, "Türk Ulusal Tarihçilik Gölgesinde Ermeni tehciri"; <http://www.hist.net/kieser/pu/halac2001.html>

³² Hans-Lukas Kieser, Dominik J. Schaller, (Derl.), *The Armenian Genocide and the Shoah*, Chronos Verlag, Zürih, 2002, s. 4.

³³ Hasan Pulur, "Bir fotoğrafın hatırlattıkları...", *Milliyet*, 7 Nisan 2006.

- a) araştırma kitapları ve *Popüler Tarih* gibi “popüler” vasıflı tarih dergileri bile birincil görevleri yazılıp çizilen her şeyi takip etme, arşivleme ve okuma olan medya çalışanları tarafından, değil okunmak, dikkate bile alınmıyor, kapakları bile çevrilmiyor, gazetelerin arşivlerinde bile mevcut değil.
- b) siber âlem sayesinde intihal yaygınlaşmış ve meşrulaşmıştır. Kimi dergilerde yayınlanan makaleler siber âlemde dolaşırken aniden “anonim” bir hüviyet kazanmakta. Bu ortamda mevcut metinler ya olduğu gibi, veya “kes-yapıştır” yöntemiyle intihal edilmekte.³⁵
- c) siber âlemde dolaşan kaynağı meçhul “anonim” metinleri ciddiye alabilecek bir Yazı İşleri Servisi'nin mevcut olması medya âleminde yerleşik yaygın ve derin bilgisizliği bir daha belli etmekte.
- d) çok nadir birkaç ciddi araştırmacı-gazeteci dışında medya çalışanlarının ezici çoğunluğunun kaynak belirtme gibi bir alışkanlığı olmadığı gözlemlenmekte. Aynı gazeteciler anonim metinlerin birincil kaynaklarını araştırma gibi bir külfete de katlanmamaktalar.
- e) araştırma kitapları, okuru yormayan belgesel ve akıcı bir üslûpla yazılsalar bile, kültür-sanat editörleri tarafından izlenmiyor. Meslekî açıdan kitapla haşır neşir olması gereken kültür-sanat editörleri kitapların arka kapaklarındaki kısa tanıtım yazılarını veya yollanan basın bültenlerini okumakla ve varsa fotoğraflarına göz gezdirmekle yetiniyor. Buna karşılık son yıllarda kitabevlerini istila eden “tarihî roman”, “belgesel roman” veya “biyografi” sıfatlarıyla anılan gerçek, kurgu ve intihalin harmanlandığı ancak neyin gerçek, neyin kurgu, neyin intihal olduğu belli olmayan eserler ise olağanüstü ilgi görmekte.³⁶ Okur, tarih konusundaki bilgi açığını dipnotlara boğulmamış, fazla kalın olmayan ve akıcı bir lisanla yazılmış romanımsı eserlerle gidermeye çalışıyor, daha doğrusu giderdiğini sanıyor.

³⁴ Hasan Pulur, “bir fotoğrafın hikâyesi...”, *Milliyet*, 15 Nisan 2006.

³⁵ Bu durumdan Anadolu Ajansı Genel Müdürü Dr. Hilmi Bengi de şikâyetçi. Bengi, internet sitelerinin abone olmadan haber kullanmalarına karşı hukuki mücadele başlattığını belirttikten sonra sözlerine şöyle devam etti: “Ama kaçak haber kullanımının tümüyle önüne geçtiğimizi söyleyemiyorum. Maalesef (Ajans haberleri iletildikten sonra kamuoyuna mal olmuştur, istediğin gibi kullanmak mubahtır) gibi yanlış bir anlayış var. Ajanstan alınan haberi, bir iki kelimenin yerini değiştirerek kendi ürünümüştü gibi kullananlar var. Ajans haberi yağma malı ya da ganimet değildir.” Kaynak: <http://www.medyatava.com/haber.asp?id=27681>

³⁶ Bu konuda sayısız örnek mevcut ancak Liz Behmoaras'ın 2001 yılının Ağustos ayında yayınladığı Mazhar Osman'ın hayatını anlattığı biyografik romanı çevresinde doğan tartışmayı hatırlamak yeterli. Bu konudaki eleştiri için bkz. Dr. Şahap Erkoç, “Liz Behmoaras'ın *Mazhar Osman, Kapalı Kutudaki Fırtına* Adlı Kitabı Üzerine Notlar”, *Kebikeç*, Sayı 12/2001, s. 169-204.

f) Batı âleminde fotoğrafçı-gazetecilik (photojournalism) mesleğini icra edenlerin fotoğrafların sayısal teknoloji ile elden geçirilip üzerlerinde oynamalarının ahlâkî boyutları üzerinde ciddi tartışmalar cereyan ederken³⁷ Türkiye’de kullanılan fotoğrafların kaynaklarını belirtmek, ilgili mercilerden izin alarak kullanmak ve anlatılan tarihsel olaya uygun fotoğrafı seçmek gibi ölçülerin dikkate alındığı haller, istisnai haller.

g) Örnek Vaka 3'te anlatılan "Ayşe Hür" örneğinde olduğu üzere, kamuoyuna yansıtacağı imaj kaygısıyla Milliyetçi ve İslamcı kriterlere göre "makbul olmayan kişiler" olarak kabul gören araştırmacı ve bilim adamlarıyla irtibatta olduğu izlenimini vermemenin bilimsel ve entelektüel ahlâktan daha önemli olduğu hallerde makyavelizm galip gelmekte, araştırmacı veya yazar fütursuzca intihal yapmakta ve bunu, kendi anlayışına göre, meşru kılacak argümanlar ileri sürmekte hiçbir mahzur görmemekte.

---

³⁷ Paul Martin Lester, "Faking images in photojournalism", <http://commfaculty.fullerton.edu/lester/writings/faking.html> ; John Long, "Ethics in the Age of Digital Photography", Eylül 1999, http://www.nppa.org/professional_development/self-training_resources/eadp_report/eadptxt.html; "Photo editing in the print media", http://www.everything2.com/index.pl?node_id=1305374.